

CIGÁNY NÉPISMERET

1-4. évfolyam

A hazai cigány nemzetiség számára a kultúra az identitás fenntartásának és megerősödésének alapvető feltétele. Megnőtt a nemzetiségi nevelést és oktatást végző intézmények szerepe a kultúra közvetítésében, az identitás tudatosításában. A nevelés és oktatás feladatai éppen ezért nem korlátozódhatnak csak az ismeretek átadására és a készségek fejlesztésére. Gyakorlati és sokrétűen felhasználható tudásra és a képességek fejlesztésére kell törekedni, amelyek egyben feltételei az értékeken alapuló cselekvésnek. Az önmeghatározás, az ítélőképesség, a tudomány és művészet iránti nyitottság és a mindenkor személyes adottságok és lehetőségek határain belüli teljesítmény elérése a cél. Ez a feltételrendszer nyit utat a felelősségteljes élet felé. Az élethosszig tartó tanulás jegyében a magyarországi nemzetiségek legfontosabb oktatáspolitikai célja egy olyan nevelési és oktatási kínálat fenntartása és fejlesztése, amely mindenki számára elérhető és átjárható. A szokások ápolása, a történelem és a jelen ismerete – mindezek az identitás nélkülözhetetlen részét képezik. Modern világunkban az emberi kapcsolatokon keresztül történő tanulás éppoly fontos, mint a tudás és az információ megszerzése, valamint cselekvési stratégiák kifejlesztése. A tantárgy sajátosságából – miszerint a család érték- és hagyománykövetítő szerepét és azok tiszteletét egyre inkább át kell vállalnia, adódnak a célok és feladatok is. A cigány nemzetiségi nevelést, oktatást vállaló iskolák tanulói először élményszerű helyzetekben találkoznak a legfontosabb hagyományokkal, az életmódbeli szokásokkal és a nemzetiség kultúrájával. Ezekre az élményekre építve cselekvés- és projektorientált oktatási formákban a fokozatosság elve alapján szereznek ismereteket a nemzetiség történeleméről, néprajzáról, nyelvéről, irodalmáról és a médiáról. A tanulók tájékozottak abban, hogy a hagyományörzés családon kívüli színterei különböző intézmények és szervezetek. A népismeret tantárgy tanulása a tanulók számára lehetővé teszi, hogy toleránsak és nyitottak legyenek a mássággal szemben, amely alkalmassá teszi őket más nemzetiségek és népek elfogadására. A heti egy tanítási óra tizenkét évfolyamon keresztül intenzív és alapos ismeretszerzést és képességfejlesztést tesz lehetővé. A kerettanterv a népismeretet önálló tantárgyként tervezte.

A népismeret tantárgy feladata - identitás- és értékközvetítés - hatással van a módszerek megválasztására. A nyitott oktatási formákban történő tanítás olyan ismeretszerzést biztosít, amely az élménytől a cselekvésen és megértésen át a tapasztalathoz vezet. Így fokozatosan kialakulnak a tanulóknál azok a kompetenciák, amelyek alkalmassá teszik őket önálló projektek lebonyolítására.

1-2. évfolyam

Az első két évfolyam az óvodából az iskolába való átmenetet képezi, ebből adódóan az időigényes cselekvésen alapuló tanulás, valamint az óraszervezési formák állnak a középpontban. Az egyéni érdeklődés döntő fontosságú. Törekedni kell a tanulók között lévő különbségek lépésről lépésre történő kiegyenlítésére.

A tantárgy bő teret kínál kérdések megfogalmazására és megválaszolására, kommunikációs helyzetek egyszerű nyelvi eszközökkel történő megoldására, a tér-idő fogalmának mélyítésére.

Témakör	Szociális kapcsolatok	Órakeret 11 óra
Tanulási eredmények	A tanuló: - tud családrajzot készíteni - meg tudja különböztetni a távolabbi rokon kapcsolatokat - képes használni a megfelelő cigány megnevezéseket a rokonsági fokok esetében - ismeri a család és a rokonság életének fontos eseményeit a hétköznapi és az ünnepek vonatkozásában is. - megtapasztalja a családhoz, a szűkebb közösséghez, nemzetiségéhez tartozás érzését, nyitottá válik a családi és közösségi értékek befogadására - életkori sajátosságainak megfelelően bemutatja családját és nemzetisége értékeit Személyes beszélgetések: énkép, szülők, család, rokonok - cigány megnevezések használata. Családrajz készítése. Távolabbi rokoni kapcsolatok megkülönböztetése. A család és a rokonság életének fontos eseményei (mindennapok és ünnepnapok). Magatartásformák.	
Ismeretek/Fejlesztési feladatok		
Személyes beszélgetések: énkép, szülők, család, rokonok - cigány megnevezések használata. Családrajz készítése. Távolabbi rokoni kapcsolatok megkülönböztetése. A család és a rokonság életének fontos eseményei (mindennapok és ünnepnapok). Magatartásformák.		
Fogalmak	anya, apa, testvér, nagyszülő, család, rokon	
Javasolt tevékenységek	pl. régi családi fotók gyűjtése, beszélgetés szülőkkel, idős rokonokkal, hajdani konyhában használatos eszközök gyűjtése, kiállítás összeállítása, múzeum-, tájházlátogatás, múzeumpedagógiai foglalkozásokon való részvétel, stb.	

Témakör	Természeti és társadalmi környezet	Órakeret 11 óra
Tanulási eredmények	A tanuló: - megtapasztalja környezete élő és élettelen dolgait, azokat képes megnevezni - életkorának megfelelő módon tudja jellemezni az élőlényeket, tárgyakat - életkorának megfelelően tud tájékozódni lakóhelyén - ismeri lakóhelye jellegzetes cigány családi házának jellemzőit	

Ismeretek/Fejlesztési feladatok		
Jellemző tárgyak, épületek, képek megfigyelése. A településre jellemző helymeghatározások (templom, iskola, temető). Tájékozódás gyakorlása. A családi ház, az utca jellegzetessége. A természet szeretete. Épített környezet: régen és ma.		
Fogalmak	ház, épület, utca, falu, város, élő és élettelen környezet	
Javasolt tevékenységek	pl. régi fotók gyűjtése, beszélgetés szülőkkel, idős rokonokkal hajdani lakóházakról, a településről, tájházlátogatás, rajz készítése a település, a környezet elemeiről, stb.	
Témakör	Múlt és jelen	Órakeret 11 óra
Tanulási eredmények	A tanuló: - Életkorának megfelelően helyesen használja a jelen és a múltfogalmait - Ismer / fel tud idézni cigány meséket/eredetmondákat - Ismeri a cigányság szimbólumait, ezeket életkorának megfelelően értelmezni tudja	
Ismeretek/Fejlesztési feladatok		
A cigány meséken, eredetmondákon keresztül - az életkori sajátosságoknak megfelelően – betekintés az elődök életébe. A cigány mesemondás mássága. Emblematisztikus jelképek: zászló, himnusz.		
Fogalmak	vándorlás, ló, szekér, zászló, himnusz	
Javasolt tevékenységek	cigány mesék, eredetmondák olvasása, hallgatása, bábkészítés, dramatizálás, illusztráció készítése a történetekhez, zenehallgatás-éneklés, stb.	

Témakör	Kulturális élet	Órakeret 20 óra
Tanulási eredmények	A tanuló: - ismeri a legfontosabb cigány hagyományokat, szokásokat - ismeri a hagyományos cigány tánc néhány alapelemét, azt be tudja mutatni - fel tud idézni és be tud mutatni egy-két hagyományokhoz kötődő gyermekdalt, mondókát, gyermekverset. - egm ismeri a hagyományos cigány népzene néhány alapelemét, eszközét	

Ismeretek/Fejlesztési feladatok	
Ismerkedés szokásokkal (az év jeles napjai, az emberi élet fordulói), hagyományokkal: mondókák, gyermekversek, mesék hallatán. Hangutánzó játékok, hangadó és hangszerpótló eszközök megszólaltatása. Cigány dalok. Ünnepekhez kapcsolódó köszöntők, ajándékok, vendégvárás. Cigány ételek megismerése. A cigány tánc alapelemeinek kipróbálása.	
Kulcsfogalmak	találós kérdés, mondóka, kiszámoló, nyelvtörő, vers, mese, dal, hangszer, zene, tánc
Javaolt tevékenységek	mondókák, gyermekversek olvasása, bemutatása, közös tánc, közös zenélés, autentikus cigány zenész és táncos bevonása a tanulás folyamatába, filmek megtekintése, népdalgyűjtés

Témakör	Cigány nyelvek	Órakeret 5 óra
Tanulási eredmények	A tanuló: - megismeri a magyarországi cigány nyelvek elnevezését - megismeri néhány alapszót a cigány nyelvekből - megismeri/memorizál egy-két cigány nyelvű verset, mondókát	
Ismeretek/Fejlesztési feladatok		
Nyelvhasználat otthon (családban, rokonságban) és az iskolában (tanár, tanulók). Néhány gyermekirodalmi mű megtanulása magyar és cigány (beás és/vagy romani) nyelven. Köszönési formák, számolás 1-10-ig.		
Kulcsfogalmak	cigányok beszéde, hallás utáni ismétlés, figyelem, pontosság, gyakorlás	
Javaolt tevékenységek		

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A cigány gyermekirodalom és ének-zene valamelyik műfájában a tanulók adjanak elő egy-egy szabadon választott művet, vagy mondják el tartalmát. Tudják megkülönböztetni a múlt és a jelen történéseit, eseményeit. Ismerjék családjukat, rokoni kapcsolataikat, tudjanak róla folyamatosan beszélni. Legyenek pozitív élményeik a cigány népcsoporttal, emberekkel, társakkal kapcsolatban.
---	---

3–4. évfolyam

A harmadik és negyedik évfolyam szoros kapcsolatban áll az első két évfolyammal. Ebben az időszakban azok a tanulási és tanítási folyamatok erősödnek, amelyek az iskolai teljesítményhez kötődnek. A tanulók személyes motiváltságára különös hangsúlyt kell fektetni.

A tantárgy lehetővé teszi a szóbeli kifejezőképesség nagymértékű fejlesztését élménybeszámoló, tapasztalatok megosztásának biztosításával. Mélyíti a tanulók mérlegelő gondolkodását, mindennapi felelősségvállalását.

Témakör	Szociális kapcsolatok	Órakeret 11 óra
Tanulási eredmények	A tanuló: - megismeri a cigány család hagyományos szerkezetét, szerepeit - ismeri a családi normák szerepét - ismeri és megfelelően alkalmazza a család, nagycsalád, nemzetség fogalmát - megtapasztalja a családi és a szélesebb, társadalmi együttélés szabályait - megismeri saját családja tágabb rokonsági viszonyait	
Ismeretek/Fejlesztési feladatok		
A cigány család szerkezete, hierarchiája. Azonos családba (silyéd, chalado), nemzetségbe (vigă, nyamipe) tartozás elvei, szempontjai. Családi normák, szabályok. Generációk együttélése. Ragadványnevek. A rokoni kapcsolatok részletesebb kibontása, rendszerezése. Emberi viszonyok szélesebb spektruma. Egyéni és közösségi hasonlóságok, különbségek. Cigányközösségek bemutatása.		
Kulcsfogalmak	féltestvér, unokatestvér, közösség, barátság, szabály	
Javasolt tevékenységek	családfa kutatás, családfa készítése, beszélgetés felnőttekkel az összetartozásról, normákról, jellegzetes cigány nevek gyűjteményének készítése, látogatás cigány közösségekbe	

Témakör	Természeti és társadalmi környezet	Órakeret 12 óra
Tanulási eredmények	A tanuló: - részletesebben megismeri saját lakókörnyezetét - ismeretszerzés /megtapasztalás a cigánytelep jellemzőiről - tájékozódni képes lakóhelyén, tágabb környezetében - megismeri a hagyományos cigány életforma és a természet összefüggéseit	
Ismeretek/Fejlesztési feladatok		
Szűkebb és tágabb környezet. A ház berendezési tárgyai. Különböző házak, utcák, terek. Adott település szerkezete. Az itt élő nemzetiségek. Viszonyítások (tér-idő) gyakorlása.		

Cigánytelepek-cigányközösségek bemutatása egyéni élmények, képek alapján. Gazdasági élet nyomai. Kötődés a természethez. Ehető és mérges gombák. Keresetkiegészítő tevékenységek. Gyógynövények (kamilla, gyermekláncfű, hársfa, csalán) és gyógyító hatásuk. Növénygyűjtés, bajelhárítás, orvoslás. Állatok a lakókörnyezetben, haszonállatok.	
Fogalmak	település, telep, cigánysor, gazdasági élet
Javasolt tevékenységek	település bejárása, térképkészítés, látogatás cigány közösségeknél, interjú a természetet jól ismerő cigány emberekkel, makettkészítés, teafőzés, stb.

Témakör	Múlt és jelen	Órakeret 11 óra
Tanulási eredmények	A tanuló: - képes az idő tagolására szolgáló kifejezések helyes használatára. - megismeri a múlt cigány hagyományának, kultúrájának jelentős képviselőit, a jelen cigány kultúrájának neves előadóit, művészeit - ismeri és elő tudja adni a cigány himnusz	
Ismeretek/Fejlesztési feladatok		
A legfontosabb állami jelképek értelmezése. A cigány himnusz (Zöld az erdő) megtanulása. Híres cigányok régen és ma (irodalom, képzőművészet, zene). Nép- és műköltészeti alkotásokban pozitív és a negatív hősök tulajdonságainak elemzése. Cigánydalok, cigányzenék, cigánytáncok. Modern irányzatok. Példaképek.		
Fogalmak	jelkép, irodalom, képzőművészet, népzene, műzene, hangszerpótlás, példakép	
Javasolt tevékenységek	cigánytánc tanulása, zenehallgatás, zenélés, irodalmi művek olvasása, megtanulása, előadása	

Témakör	Kulturális élet	Órakeret 19 óra
Tanulási eredmények	A tanuló: - megismeri és megismeri a múlt cigány hagyományának, kultúrájának jelentős képviselőit, a jelen cigány kultúrájának neves előadóit, művészeit - ismeri és elő tudja adni a cigány himnusz	A tanuló: - megismeri és megismeri a múlt cigány hagyományának, kultúrájának jelentős képviselőit, a jelen cigány kultúrájának neves előadóit, művészeit - ismeri és elő tudja adni a cigány himnusz

	- megismeri és bemutatja a népi szokásokat, hagyományokat. - nyitottá válik a családi és közösségi értékek befogadására	- megismeri és megtapasztalja a hagyományos cigány mesterségek értékeit - megismeri és bemutatja a népi szokásokat, hagyományokat. - nyitottá válik a családi és közösségi értékek befogadására
Ismeretek/Fejlesztési feladatok		
Az év jeles napjaihoz, az emberi élet fordulóihoz kötött szokások (születés, keresztelés, háztűznéző, leánykérés, esküvő, menyasszonytánc, halál, virrasztás, temetkezés). Szolgáltatott (betlehemezés, karácsonyi kántálás) és alkalmazott (búcsús és halottas énekek) hagyományok. A cigány kultúrkör színeinek és motívumainak felfedezése. A cigány tánc ritmuskísérete. Üdvözlési formák, alkalmakhoz kapcsolódó köszöntések, jókívánságok. Babonák és hiedelmek (betegségdémonok, végzet, jóslás, szerencseszimbólumok). Istenhit. Hagyományos mesterségek bemutatása és kipróbálása (vályogvetés, kosárfonás, fa- és fémmegmunkálás, muzsikálás, lókereskedelem). .		
Fogalmak	szokás, hagyomány, viselet, motívum, ritmus, mesterség	
Javasolt tevékenységek	kultúraőrző fotók, tárgyak gyűjtése, riportkészítés, film és-hangfelvétel készítése, látogatás/meghívás hagyományőrző csoportoknál, stb.	
Témakör	Cigány nyelvek	Órakeret 5 óra
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló: – Nyitottá válik a cigány nyelvek megismerésére – megismeri a két cigány nyelv eredetét, hangjait, azokat képes olvasni,	
Ismeretek/Fejlesztési feladatok		
A cigány hangok helyes kiejtése. Írott szöveg olvasása. A két cigány nyelv megismerése. Szótárhasználat. Nyelvjárások és mesterségek kapcsolata. Memoriterek.		
Fogalmak	írott és hallott szöveg, memoriter, szótár, nyelvjárás	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	A cigány irodalom minden műfajában legyenek képesek a tanulók előadni egy-egy szabadon választott művet. Ismerjék a lakóhelyükön élő nemzetiségeket, a cigány népcsoportot, annak hagyományos mesterségeit, szokásait, nyelvjárását. Képesek legyenek saját népcsoportjukról, rokonságukról, családjukról, nemzetiségi élményeikről szóban beszámolni. Adjanak elő cigány táncmotívumot és/vagy cigány dalt. A múlt és a kultúra megismerésével a tanulóknak formálódjon az azonosságtudat.
--	--